

законопроект Бюджетного кодексу. Однак, таким чином ми хотіли підкреслити, що прийняття такого архіважливого документу, яким, безперечно, є нова редакція Бюджетного кодексу, потребує глибокого вивчення та аналізу, математичних прорахунків та критичних висновків як з боку науковців-теоретиків, так і зі сторони практиків.

Щодо запитання, чи забезпечить реально новий Бюджетний кодекс фінансову незалежність місцевого самоврядування, то відповідь на нього дасть практичне його застосування. Лише тоді можна буде будувати висновки про відповідність отриманих результатів задуманим намірам.

Література:

1. Огонь Ц.Г. Доходи місцевих бюджетів та напрями їх реструктуризації // Фінанси України. - 2006. - № 1 - С. 3-13.
2. Скрипник А., Сунцова О. Бюджетна децентралізація як шлях до Євросоюзу // Економіст №3. - 2005. - С. 26-29.
3. Проект Бюджетного кодексу (нова редакція) // Електронна версія: адреса розташування в мережі Internet: <http://www.afu.org.ua>
4. Бюджетний кодекс України. – К.: Велес, 2004. - 72 с.
5. Закон України „Про податок з доходів фізичних осіб” від 22 травня 2003р. № 889-IV // Юридичний вісник України. – 2003. – № 30.

Анатолій Сидорчук,
викладач

ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТУ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Під оптимальністю формування бюджету Пенсійного фонду України (далі – ПФУ) будемо вважати таку величину ставок оподаткування пенсійним збором в економіці і таку величину бюджету ПФУ, що утворюється внаслідок застосування зазначених ставок, що забезпечує дохід пенсіонерів на рівні співвідношення ВВП на душу населення. При цьому вважаємо, що бюджет ПФУ повинен бути збалансованим, оскільки його профіцит або дефіцит свідчать відповідно у випадку перевищення доходів над видатками – про більший від оптимального розмір пенсійних внесків в економіці; у випадку перевищення видатків над доходами – виникатиме потреба у покритті дефіциту використовуючи форму фінансування у фінансовому забезпеченні пенсіонерів. Параметри функціонування пенсійної системи загалом та бюджету ПФУ за 2002-2006 рр. зокрема, свідчать про недотримання запропонованого нами критерію оптимальності, що і визначає актуальність проведеного дослідження.

Завданнями дослідження буде визначення параметрів фінансової системи країни, які можуть бути змінені державою або на які вона може вплинути

фінансовими методами для досягнення оптимальності формування бюджету ПФУ.

Результати дослідження. Представимо формулу, що математично виражатиме критерій оптимальності формування бюджету ПФУ – величина видатків бюджету ПФУ (T_1), який припадає на одного пенсіонера (K_n) повинен бути принаймні не меншими від співвідношенням ВВП на душу населення (K_n):

$$\frac{T_1}{K_n} = \frac{ВВП}{K_n} \quad (1)$$

Враховуючи те, що на чисельність населення та осіб пенсійного віку держава вплинути не може (або іншими словами зазначені показники лежать поза межами впливу на них держави фінансовими методами) досягнення оптимальності бюджету ПФУ може здійснюватись за рахунок впливу держави на обсяг і динаміку ВВП. Але і вплив держави на обсяг ВВП за умов рівності суб'єктів фінансових відносин між собою також виглядає сумнівним – ніхто не може заставити суб'єкти господарювання випускати більший від необхідного для них обсягу продукції.

Для визначення параметрів на які може держава вплинути для досягнення оптимальності формування бюджету ПФУ, показник T_1 представимо як величину, що рівна сумі ставок нарахувань на фонд оплати праці (ст. нарахув.) та утримань із нього (ст. утримань), що множиться на фонд оплати праці в економіці (ФОП), в результаті чого отримуємо формулу (2):

$$T_1 = \text{ФОП} * (\text{ст. нарахув.} + \text{ст. утримань}). \quad (2)$$

Перетворимо формули (1) та (2), в результаті чого отримуємо рівняння (3):

$$\text{ФОП} * (\text{ст. нарах.} + \text{ст. утрим.}) = \text{ВВП} * \frac{K_n}{K_n} \quad (3)$$

Виходячи із формули (3) бачимо, що з'являються параметри фонду оплати праці в економіці країни та ставок оподаткування його пенсійним збором. Регулюючи їх держава може досягнути оптимальності формування Пенсійного фонду України. Ступінь регулювання державою означених показників також відрізняється між собою – регламентування рівня фонду оплати праці має приблизно такий самий зміст як і регламентування ВВП в економіці. До того ж у цьому напрямі регулювання вже присутнє через встановлення мінімального рівня оплати праці. Тому залишається один, і можливо найбільш дієвий, з фінансової точки зору, засіб впливу на обсяг бюджету ПФУ – визначення розміру ставок оподаткування пенсійним збором в економіці.

Формулу (3) представимо у вигляді:

$$(ст.нарах + ст.утрим) = \frac{ВВП * \frac{K_n}{K_n}}{\Phi ОП} \quad (4)$$

Використовуючи формулу (4), взявши за основу параметри функціонування пенсійної системи, економіки країни та доповнивши їх показниками фактичного фонду оплати праці за досліджуваний період визначимо ставки оподаткування пенсійним збором, які могли б забезпечити оптимальність формування бюджету ПФУ протягом 2002-2005 років. Отримані показники представимо в таблиці 1.

Таблиця 1.

Динаміка ставок оподаткування пенсійним збором фонду оплати праці в економіці України, що забезпечує оптимальне формування бюджету Пенсійного фонду України [1, 462; 2; 3, 31]

Показник	2002	2003	2004	2005
ВВП, млрд. грн.	225,81	267,344	345,943	378,8074
Чисельність населення, млн. чол.	48,79	48,4	47,9644	47,5471
Кількість осіб пенсійного віку, млн. чол.	14,4	14,4	14,3	14,1
Фонд оплати праці, млрд. грн.	78,95	94,608	114,208	120,4894
Оптимальна ставка пенсійних зборів, %	84,42	84,07	90,31	93,23
Оптимальний розмір бюджету Пенсійного фонду України, млрд. грн.	66,64612	79,54036	103,1387	112,3346
Фактичний розмір бюджету Пенсійного фонду України, млрд. грн.	22,8	24,8	39,2	61,1

Як видно із таблиці 1, за умов функціонування економіки України, коли фонд оплати праці складав у 2002 році 78,95 млрд. грн., у 2003 році – 94,608 млрд. грн., у 2004 та 2005 роках відповідно 39,2 млрд. грн. та 61,1 млрд. грн. оптимальний розмір бюджету Пенсійного фонду України повинен становити у 2002 році – 66,64 млрд. грн., у 2003 році – 79,54 млрд. грн., у 2004 та 2005 роках відповідно – 103,14 млрд. грн. та 112,33 млрд. грн. Для того, щоб дотримувався визначений нами критерій оптимальності формування бюджету ПФУ необхідним є такий розмір ставки оподаткування пенсійним збором: у 2002

році – 84,42% від фактичного фонду оплати праці, у 2003 році – 84,07%, у 2004 та 2005 роках відповідно 90,31% та 93,23% від фонду оплати праці.

Висновки. Отримані розрахунки свідчать про масштабність проблем, що характерні пенсійній системі країни зокрема і самофінансуванню як форми фінансового забезпечення соціального захисту населення загалом. Звичайно, що в умовах функціонування економіки ринкового типу оподатковувати фонд оплати праці ставками у 85-90% (тобто ставками, що вдвічі перевищують фактичні) держава не буде. Тобто єдиний найбільш дієвий інструмент в руках держави – ставка оподаткування пенсійним збором не може бути застосований через його недоцільність і через високу залежність від показників розвитку економіки. Більше того, цей інструмент використовується на стадії перерозподілу ВВП, тобто він є уособленням як би наслідку функціонування економіки за певний період. Якщо стан економіки кризовий, то інструмент оподаткування сам по собі не призведе до покращення чи вирішення проблем формування бюджету ПФУ, або для покращення чи вирішення проблем інструмент потрібно використовувати у масштабах поза межами здорового глузду. Можемо припустити, що вирішення проблем оптимальності формування бюджету ПФУ лежать поза межами власне функціонування фонду і знаходиться у площині структури ВВП, зокрема доданої вартості в суспільстві. Відсутність регулювання структурних елементів ВВП – заробітної плати та прибутку може призвести до потреби у використанні елементів соціального захисту населення. Якщо елемент заробітна плата регламентується хоча б з боку мінімального її рівня, то елемент прибуток такого регламентування немає. І згадана проблема не стосується власне форми самофінансування як форми фінансового забезпечення соціального захисту населення, а всієї системи соціального захисту населення.

Література:

1. Статистичний щорічник Тернопільської області за 2004 рік. – Тернопіль, 2005.
2. www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/fin/fin_ric/fin_u/2003.html
3. Показники і тенденції // Бюлетень фінансової статистики інституту фінансової політики. – 2005. - березень.